

**ФРАНЦЫСК СКАРЫНА
ПРАДМОВЫ
і ПАСЛЯСЛОЎІ
ДА КНІГ БІБЛІІ**

Мінск
Беласток
2018

ББК 86.372(4 Бєи)
УДК 271.22-523.4 (476-25)
Д-58

ISBN 978-985-6594-55-0

Рэкамендаванна да публікацыі Выдавецкім Саветам
Беларускай Праваслаўнай Царквы
Рашэнне № ІС Б17-703-0051

Скарына Ф.

Прадмовы і пасляслоўі да кніг Бібліі/Адаптацыя на сучасную беларускую мову Л. Я. Кулажанка, Т. А. Матрунчык — Мінск, Беласток: Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў г. Мінску, 2018. — 184 с. : іл.

Прапануюцца прадмовы і пасляслоўі да кніг Бібліі Францыска Скарыны (~1490 – ~1551) на сучаснай беларускай мове. Мэта выдання — праз арыгінальныя тэксты заснавальніка ўсходнеславянскага кнігадрукавання, бібліеіста, вучонага і асветніка даць магчымасць чытачу больш глыбока пазнаёміцца з асобай, светапоглядам, духоўным абліччам Ф. Скарыны, зразумець галоўны змест яго асветніцкай дзейнасці.

Паслядоўнасць прадмоў і пасляслоўяў у выданні адпавядае традыцыйнаму для Праваслаўнай Царквы парадку кніг Бібліі.

Кніга аздоблена гравюрамі з выданняў Скарыны.

Разлічана на шырокую аўдыторыю.

ISBN 978-985-6594-55-0

© Скарына Ф., 2018
© Выдавештва «Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў г. Мінску», 2018

ПРАДМОВЫ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ ДА КНІГ БІБЛІ¹

Кожнай кнізе Свяшчэннага Пісання ў Скарыны папярэднічае прадмова альбо сказанне. А ў пачатку кнігі Быцця, акрамя звычайнай прадмовы да гэтай кнігі, маецца агульная «Прадмова на ўсю Біблію...».

У сваіх прадмовах і сказаннях Скарына не толькі сцісла выкладае змест той ці іншай кнігі Свяшчэннага Пісання, але і дае тлумачэнні, высвятляючы змест кожнай кнігі Бібліі дзеля «выратавання душы» і дзеля зямных патрэбаў чалавека. Тут ён тлумачыць асобныя біблейскія падзеі і паказвае, наколькі тая ці іншая з іх важная для душэўнага ці цялеснага жыцця хрысціяніна.

Некаторыя даследчыкі меркавалі, што тлумачэнні Скарыны не самастойныя, што яны запазычаны з тлумачэнняў Мікалая Ліра² і іншых сярэднявечных тэолагаў. Але каалі хто-небудзь слепа запазычвае ў кагосьці, не разбіраючыся, што да чаго, то гэта адразу ж адчуваецца. Чытаючы скарынаўскія прадмовы і сказанні, можна пераканацца, што ў іх змешчана не штосьці нехарактэрнае для аўтара, а выяўлена душа самога тлумачальніка. Акрамя таго, прадмовы і сказанні выяўляюць не час і ўмовы жыцця яго папярэднікаў, а дух і патрэбы часу той эпохі, у якой жыву і працаваў Скарына.

Вядома, аднак, што Скарына ў сваіх тлумачэннях шырока карыстаўся творамі Айцоў Царквы — у прыватнасці,

¹ Пераклад з рукапісу: Протоіерей Міхаіл Уляхін. Георгий Скорина и его труды по изданию Библии. Загорск, 1978. — Т. II. — С. 230–237.

² Мікалай дэ Лір (1270–1349), французскі царкоўны дзеяч, прапаведнік і тлумачальнік Бібліі.

свяціцеляў Васілія Вялікага і Грыгорыя Багаслова, на што ён сам указвае ў некаторых прадмовах. Верагодна, што ён карыстаўся таксама іншымі крыніцамі, у тым ліку і тымі, на якія ўказваюць даследчык П. У. Уладзіміраў¹ і яго паслядоўнікі: творы Мікалая Ліра, блажэннага Іераніма Стрыдонскага, працы гісторыка Філона і іншыя гістарычныя крыніцы. Аднак, карыстаючыся імі, ён рабіў так, як працалюбівая пчала, што імкнецца ўзяць карыснае з розных кветак, але бярэ ад іх толькі тое, што ёй неабходна для атрымання мёду, ды і тое, што бярэ, перапрацоўвае ў сабе самой; і атрымліваецца ў выніку чысты, спажывуны, лячэбны і карысны мёд. Так і Скарына. Усё, што ён мог як кніжнік, вучоны чалавек узяць з розных крыніц, у яго арганічна перапрацавана ў праваслаўным хрысціянскім духу, дапасавана да патрэбаў часу, умоў, у якіх тады знаходзіўся «паспаліты люд» Вялікага Княства Літоўскага. Усё так арганічна злілося з біццём сэрца Скарыны, што праўдзіва можна сказаць: скарынаўскія прадмовы і сказанні — гэта самабытныя творы. Яны вельмі дакладна адлюстроўваюць думкі і скіраванасць самога Скарыны, яго спадзяванні і памкненні, яго светапогляд, яго маральнае і духоўнае аблічча, яго палымянае жаданне дапамагчы свайму народу ў цяжкі час, у якім ён жыў. У адносінах да Свяшчэннага Пісання, у адносінах да тых ісцін, якія Скарына прапаведаваў у сваіх прадмовах, мы бачым не меркаванне Ліра ці іншых тлумачальнікаў, а яго ўласнае меркаванне. І гэтае меркаванне дастаткова выразнае, нават, я сказаў бы, настолькі самабытнае і ў нейкай ступені незалежнае, што

¹ Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина: его переводы, печатные издания и язык / П. В. Владимиров. — Тип. Императ. акад. наук, 1888. — 401 с.

некаторыя даследчыкі называюць асобныя яго выказванні вельмі смелымі, якія апярэдзілі свой час, сваю эпоху на пару стагоддзяў.

Скарына піша ад душы, ён звяртаецца да сваіх чытачоў з любоўю і натхненнем. Ён жадае, каб яго думка дайшла да сэрца простага люду. І не толькі дайшла, але і зрабіла ў сэрцах, у душах іх пэўнае дабратворнае дзеянне.

Мне думаецца, каштоўнасць выданняў Скарыны не толькі ў тым, што яны падаюць біблейскі тэкст на зразумелай простама люду мове. Прадмовы і ўсё іншае, чым суправадзіў Біблію Скарына, спрыяюць арганічнаму засваенню Свяшчэннага Пісання, дапамагаюць пазбегнуць памылак, дапамагаюць кіравацца словамі Пісання ў хрысціянскім жыцці.

Да таго трэба дадаць, што многія думкі Скарыны, выкладзеныя ў яго прадмовах і сказаннях, сапраўды значна апярэдзілі эпоху, у якой ён жыў. Яны не толькі не страцілі значэння ў наш час, але і набылі новае гучанне, адпаведнае з нашай эпохай. Тое, пра што марыў Скарына ў сферы ўзаемадзеяння людзей паміж сабою, па волі Божай, можа стаць нормай маральнага жыцця не толькі хрысціян, але і многіх людзей на зямлі, якія не маюць да хрысціянства непасрэдных адносін. І гэта паказвае сілу Божых законаў і ісцін, закладзеных у Свяшчэнным Пісанні. Гэта дакладна зразумеў і адчуў вялікі асветнік, таму так імкнуўся данесці да сэрцаў сваіх чытачоў.

Прынцып, якім кіраваўся Скарына пры выданні Бібліі, варты пераймання і ў наш час пры выданні Свяшчэннага Пісання для хатняга чытання. У нейкай ступені ён быў выкарыстаны пры выданні Елізавецінскай Бібліі, якая суправаджаецца тлумачэннямі на ўсе кнігі Свяшчэннага Пісання. А пазней гэты прынцып быў незаслужана забыты. Думаец-

ца, варта было б пры выданні кніг Бібліі на сучасных мовах суправаджаць іх прадмовамі.

Першай кнігай, выдадзенай Скарынам, быў Псалтыр, які выйшаў у Празе ў 1517 годзе. Ужо першыя радкі прадмовы да Псалтыра паказваюць, з якой любоўю і павагай ставіўся Скарына да Свяшчэннага Пісання, як ён цаніў яго і наколькі лічыў неабходным для кожнага чалавека, каб вывучаць, ведаць яго і выкарыстоўваць у сваім жыцці.

Скарына пачынае прадмову не сваімі словамі, а словамі апостала Паўла. Ён меркаваў, відавочна, што гэтыя свяшчэнныя словы больш дакладна, чым ён мог бы сказаць сам, перадавалі яго думкі. «Усякае Пісанне Богам натхнёнае, — кажа ён разам з апосталам Паўлам, — карыснае для навучання, і для выкрывання, выпраўлення і настаўлення ў праведнасці, каб дасканалым быў чалавек Божы і на ўсялякую добрую справу гатовым» (2 Цім. 3, 16). Дзеля гэтай мэты Скарына і распачаў сваю велізарную працу, распаўсюджаючы і папулярызуючы сярод простага люду Свяшчэннае Пісанне, якое ёсць слова Богае.

Сярод кніг Свяшчэннага Пісання — Запаветаў Старога і Новага, якія «жыцця вечнага дасягнуць людзей вучаць: прарокаў, якія прадказваюць і прапаведуюць добры лёс добрым, а злы — злым; дзеянні і жыцці святых айцоў, пра якіх гаворыцца ў Пісанні: «жыць нас на свеце ў страху Божым і ў цяпленні навучаюць», — Скарына вылучае Псалтыр. Ён гаворыць чытачам, што ўсё тое, што ёсць добрага і карыснага для нашага збаўлення ў Свяшчэнным Пісанні, — усё знаходзіцца ў Псалтыры. Ён «адзін усе гэтыя рэчы ў сабе ўтрымлівае, і ўсяму гэтаму навучае, і ўсё прапаведуе». А далей ідзе велічны і ўрачысты гімн Псалтыру, які немагчыма чытаць без духоўнай радасці. Не выпадковая ў Скарыны

і сама назва кнігі Псалтыр. Другое віленскае выданне ён назваў «Псалтыр, ці Песні святога прарока Богага Давіда, цара Іерусалімскага, пра Хрыста». Гэтае найменне Псалтыра ў Скарыны вельмі шматзначнае. І таму зусім не выпадкова першай кнігай, якую выдаў Скарына на карысць свайму народу, быў менавіта Псалтыр — гэты сціслы збор таго, што, паводле слоў асветніка, утрымлівае ўсё Свяшчэннае Пісанне і што найперш неабходна для нашага маральнага жыцця на зямлі і для падрыхтоўкі да вечнага жыцця, для дасягнення гэтага вечнага жыцця. Таму не выпадкова ў Вільні ён паўтарыў выданне Псалтыра і зрабіў яго часткай «Малой падарожнай кніжкі», настольнай кнігі для кожнага праваслаўнага хрысціяніна, дзе б ён ні знаходзіўся — дома ці ў падарожжы.

І калі б у нас не было іншых прадмоў Скарыны і іншых выданняў яго, акрамя Псалтыра, — нават за адно гэтае выданне — яго імя стала б бессмяротным. Бо па адной прадмове ўжо можна меркаваць, наколькі поўнілася яго душа любоўю да простага паспалітага люду, да якога ён далучаў і сябе, паколькі і яго «міласцівы Бог з той мовы на свет пусціў». Тут мы бачым яго шчырае жаданне навучыць родны народ ісцінам веры і маральнасці, «каб дасканалым быць чалавеку Божаю і на ўсялякую добрую справу гатовым», каб атрымаць жыццё вечнае, пражыўшы ў набожнасці век гэты. Невыпадкова ў другім выданні Псалтыра (1525) ён у загалоўку падкрэслівае: «Псалтыр — навучанне на добрае і пазбаўленне злага».

Тут мы бачым яго поўнае глыбокай пашаны стаўленне да Свяшчэннага Пісання, яго захапленне ім, асабліва Псалтыром, які лічыў, мяркуючы па прадмове, сканцэнтраваным выяўленнем адносін Бога і чалавека.

Пасля ўзнёслага гімна псалмам у прадмове ідзе тлумачальная частка. Скарына тлумачыць слова «Псалтыр»: яно азначае дзесяціструнны музычны інструмент, накішталт гусляў, які выкарыстоўваўся ў старазапаветных храмавых богаслужэннях. Дзесяць струн гэтага музычнага інструмента — напамін пра дзесяць заповедзяў Божых, дадзеных Маісею на гары Сінай.

Скарына паведамляе, што некаторыя маларазумелыя простаму люду славянскія словы, кішталту «онагри», «хлябие» і іншыя, ён перакладае і выносіць на палі, імкнучыся захаваць, па магчымасці, у непарушнасці сам тэкст Псалтыра. Для зручнасці ён раздзяліў тэкст на агульнапрынятыя «в иных языцех» радкі, — гэта тыя ж вершы, на якія падзяляецца Псалтыр і ў наш час.

Варта адзначыць, што Скарына раздзяліў, дакладней, прыняў у сваім выданні агульнапрыняты ў Праваслаўнай Царкве падзел не толькі на вершы, але і на кафізмы і «славы». Гэты падзел на кафізмы, «славы» і вершы, гэтаксама як і лік псалмоў, абсалютна такі ж, як прыняты і ў сучасных царкоўнаславянскіх выданнях Псалтыра.

Калі мы параўнаем прадмову да Псалтыра Скарыны з адпаведнай прадмовай Івана Фёдарова, якая была надрукавана ў Заблудаве на 52 гады пазней, то пабачым, наколькі пераўзыходзіць Скарынава прадмова — і прастатой, і даступнасцю думкі, і глыбінёй багаслоўскіх разважанняў, і многімі іншымі вартасцямі. Так сцісла, натхнёна, паэтычна, такой даступнай прастай мовай напісаў, што мы, людзі ХХ стагоддзя, без перакладу можам разумець яго думку слова ў слова. У малым тэксце сказаць так многа мог толькі Скарына.

**Протаіерэй Міхаіл УЛЯХІН,
кандыдат багаслоўя**

ПРАДМОВА
ДА ЎСЁЙ БІБЛІІ

іблія — грэчаскае слова, а па-руску¹ яно азначае — кнігі. Так і святы Матфей пачынае Хрыстова дабравесце: «Бівлос генезеос Іісусу Хрысту», што па-руску азначае — «Кніга радаводу Іісуса Хрыста»². Можаче так іменаваць усе кнігі Старога і Новага Запаветаў дзеля высокай годнасці іх, бо Біблія поўная ўсё тое ў сабе змяшчае.

Пра гэтую кнігу піша евангеліст Іаан, наперснік Хрыстоў, у сваім Адкрыцці, кажучы: «І ўбачыў я ў правай руцэ Таго, Хто сядзіць на прастоле, кнігу, напісаную ўнутры і звонку» (Адкр. 5, 1). Сапраўды, напісаны тыя кнігі ўнутрана — духоўна — для тых, хто разумее вялікія таямніцы Божыя, як піша апостал: «О, бяздонне багацця, і прамудрасці, і ведання Божага! Якія неспасціжныя суды Яго і нязведаныя шляхі Яго!» (Рым. 11, 33). Напісаны яны таксама і вонкава, бо не толькі вучоныя і людзі адукаваныя іх разумеюць, але кожны чалавек, просты і звычайны, іх чытаючы або слухаючы, можа зразумець, што патрэбна для выратавання душы яго. Як Сам Збавіцель сказаў: «Слаўлю Цябе, Ойча, Госпадзі неба і зямлі, што Ты ўтаіў гэта ад мудрых і разумных і адкрыў гэта дзецям» (Мф. 11, 25).

Таксама Грыгорый Вялікі, настаўнік усяленскі, добра пра гэтую Кнігу піша: «Свяшчэннае Пісанне ўсе іншыя навукі пераўзыходзіць, паколькі, калі чытаецца, пад простымі словамі ўтрымлівае тайну».

Такім чынам, Біблія — дзецям і простаму люду навука, настаўнікам жа і людзям мудрым захапленне. Яна, як рака

¹ У беларускім і ўкраінскім пісьменстве XIV–XVII стст. пісьмовая мова мела саманазву «руський языкь». Мовазнаўцы называюць яе беларуска-украінскай рэдакцыяй царкоўнаславянскай мовы.

² Пар.: Мф. 1, 1.

дзівосная: калі яна мелкаводная, яе і ягня ўброд пяройдзе, а калі глыбокая, то і слон плысці зможа.

У гэтай кнізе ўсёй прыроднай мудрасці пачатак і канец: праз яе спазнаецца Бог Уседзяржыцель. У гэтай кнізе прапісаны ўсе законы і правы, якімі людзі на зямлі павінны кіравацца. У гэтай кнізе ўсе лекі для душы і цела ў поўнай меры знойдзеце. Тут і навучанне філасофіі добрапрыстойнае: як належыць Бога любіць дзеля самога сябе і бліжняга свайго дзеля Бога. Тут — усякай грамадзе і гораду кіраванне: як з вераю, дабрынёю і згодаю з'яднаўшыся, супольнае дабро памнажаць. Тут і ўсё патрэбнае для навучання сямі свабодным навучам.

Хочаш ведаць граматыку, ці, па-руску кажучы, граматы, якая вучыць правільна чытаць і гаварыць, — знойдзеш усё ў поўнай Бібліі, асабліва ў Псалтыры, чытай іх. Калі жадаеш засвоіць логіку, якая вучыць доказна адрозніваць праўду ад крыўды, — чытай кнігу святога Іава або Пасланні святога апостала Паўла. Задумаеш авалодаць рыторыкай, ці красамоўствам, — чытай кнігі Саламонавы. Гэта — тры навукі славесныя.

Калі захочаш навучыцца музыцы ці спевам, — вялікае мноства вершаў і песняў святых ва ўсёй гэтай кнізе знойдзеш. Захочаш ведаць арыфметыку, якая вучыць хутка і без памылак лічыць, — чацвёртую кнігу Маісееву часта чытай. Зноў жа, калі маеш перад вачыма навучу геаметрыю, якая па-нашаму называецца землямеранне, — чытай кнігі Іісуса Навіна. Што да астраноміі або зорказнаўства — знойдзеш у пачатку гэтай кнігі пра стварэнне сонца, месяца і зорак; у кнізе Іісуса Навіна знойдзеш пра тое, як сонца стаяла на адным месцы ўвесь дзень; у кнігах Царстваў знойдзеш, як сонца вярнулася

назад на некалькі ступеняў¹; у Святым Евангеллі знойдзеш пра наваствораную зорку ў час нараджэння нашага Збавіцеля Ісуса Хрыста. Але сапраўды больш будзеш дзівіцца незвычайнай Божай моцы, чым навучацца! А ўсё гэта — сем навук свабодных.

Калі ж маеш любоў да ваенных і гераічных спраў — чытай кнігі Суддзяў ці кнігі Макавеяў, даведаешся з іх пра тое больш і дакладней, чым з «Александрыі» і «Троі».

Калі захочаш коратка прасачыць гісторыю за многа тысяч гадоў, — чытай кнігі Параліпаменана. Там, пачынаючы ад Адама і да Седэкіі, апошняга цара іўдзейскага, апісаны ўсе роды. А калі захочаш спасцігнуць мудрасць добрых нораваў — перачытай кнігі Ісуса Сірахава і Прытчы Саламонавы.

Але найперш мы, хрысціяне, ведаючы, што ўсе навукі мінаюць, маем патрэбу ў вечным — збаўленні душы. Будзем жа пастаянна чытаць Святое Евангелле, а чытаючы яго, пераймаць учынкі нашага Збавіцеля Ісуса Хрыста. І так з дапамогай Яго ўвойдзем у жыццё вечнае і ў Царства Нябеснае, прыгатаванае для выбраннікаў Божых.

Патрэбна таксама ведаць, што Біблія падзяляецца на дзве часткі: Стары Запавет і Новы. Стары Запавет уключае дваццаць чатыры кнігі². Першая кніга Маісеева — Быццё. У ёй пішацца пра стварэнне свету, пачатак чалавечага роду, раздзяленне народаў і зямлі, пра народ яўрэйскі і ўваход яго ў Егіпет. У другой кнізе — Выхад — напісана пра нараджэнне Маісея, дзесяць караў фараонавых, выхад

¹ Маецца на ўвазе сонечны гадзіннік Ахаза, які па руху ценю па прыступках даваў магчымасць вызначыць час дня (гл.: 4 Цар. 20, 10).

² У сучасных выданнях Бібліі налічваецца 50 кніг Старога Запавету. У часы Скарыны існавала практыка ўкладання, пры якой некалькі кніг аб'ядноўваліся ў адну з агульным загаловакам. Скарына выдаў асобнымі кнігамі 22 кнігі Старога Запавету і Апостал — Дзеянні, Саборныя пасланні і Пасланні апостала Паўла, якія ўваходзяць у Новы Запавет.

з Егіпта сыноў ізраільскіх, пра дзесяць заповедзяў Божых і пра многія іншыя ўстанаўленні Яго.

У трэцяй кнізе — Левіт — пішацца пра храм Божы, рызы Ааронавы, пра ахвяры і пра служэнне левітаў.

У чацвёртай кнізе — Лічбы — гаворыцца пра перапіс сыноў ізраільскіх, дары князёў, прароцтва Валаама і пра сорака два станы, дзе адпачывалі яўрэі ў пустыні.

Пятая кніга Маісеева называецца Другазаконне, бо прадвяшчае Святое Евангелле, а таксама скарачана ў сабе мае тое, пра што падрабязна гаварылася ў папярэдніх кнігах. Гэта па-грэчаску Пентатэухос, альбо Пяцікніжка Маісеева.

Пра гэтыя пяць кніг апостал Павел піша: «Але ў царкве хачу лепш пяць слоў сказаць розумам маім, каб і іншых настаўіць, чым дзясяткі тысяч слоў мовамі» (1 Кар. 14, 19).

Затым кніга святога Іава — люстэрка доўгацярпліваасці; усе словы ў ёй напоўнены розумам. Паэтычнай мовай і загадкава яна напісана. І пра ўваскрасенне целаў нашых з мёртвых вельмі ясна прарочыць.

Потым — кніга Іісуса Навіна, які перайшоў праз Іардан і ўвёў сыноў ізраільскіх у зямлю абяцаную, узяў горад Іерыхон і, перамогшы цароў многіх, падзяліў зямлю паміж людзьмі паводле жэрабя.

Затым кніга Суддзяў — Гафаніла, Аода, Варака, Гедэона, Іефая і Самсона, — што мужоў магутных і асілкаў смеласць апісвае. За ёю ідзе кніга Руфі, прабабкі цара Давіда.

Пасля гэтага ў Бібліі змешчаны чатыры кнігі Царстваў сыноў ізраільскіх. Першыя дзве называюцца па-яўрэйску Шмуэль. У іх пішацца пра нараджэнне Самуіла, памазанне на царства Саула, пра бітвы і пра царства Давідава. Дзве другія завуцца па-яўрэйску Млахім¹. У іх знойдзеш

¹ Трэцяя кніга Царстваў.

апісанне сарака цароў іўдзейскіх і цароў ізраільскіх, пачынаючы ад Саламона-цара да Іеханіі і ад Іеравама-цара, сына Навафава, да Асіі¹, якога паланілі ў Асірыі. Затым дзве кнігі Параліпаменана дадаюць тое, што апушчана ў кнігах Царстваў. Да таго ж, пачынаючы ад Адама і да паланення Іерусаліма Навухаданосарам-царом, шматлікія роды яўрэйскія пералічваюць.

Дзве кнігі Ездры апавядаюць пра вызваленне людзей яўрэйскіх з персідскай няволі, пра другую адбудову Іерусаліма і Святога Святых у храме; пра тых, якія ў рассяянні жылі сярод іншых народаў, і што рабілі, таксама пра левітаў, якія выйшлі. Затым кніга Тавіта выкладае навуку, як бацькі павінны павучаць сыноў сваіх.

Яшчэ — кніга Юдзіф-удавіцы. Яна для вызвалення Айчыны, даючы прыклад мужчынам, не шкадавала жыцця свайго. За ёй — кніга Эсфір-царыцы, якая разам з Мардахеям збавіла ад пагібелі людзей ізраільскіх.

За гэтымі ідуць Песні цара Давіда — кніга, што пагрэчаску называецца Псалтырыён, а па-яўрэйску — Цылім. Яны падзяляюцца на дваццаць кафізмаў, сто пяцьдзесят псалмоў, дзве тысячы шэсцьсот вершаў альбо прыпеваў.

Пасля Псалтыра змешчаны тры кнігі Саламона: Прытчы, Эклезіяст і Песня песняў. У першай змяшчаецца навука малалетнім, у другой — мужам, у трэцяй — сталым. За імі — кніга Ісуса, сына Сірахава, названая Царкоўнік. Яна ўтрымлівае ўсю навуку пра добрыя норавы. За ёю — кніга Прамудрасці Божае. У ёй найбольш пішацца пра пакуты мучанікаў Божых і пра жыцці святых Яго. Потым ідуць кнігі шаснаццаці прарокаў Гасподніх. Ісаія — першы. Ён піша прароцтва пра Хрыста, чым падобны да евангелістаў.

¹ Асія — рымская правінцыя са сталіцай у горадзе Эфесе на тэрыторыі Малой Азіі.

Другі прарок Божы — Іерамія. Яшчэ ва ўлонні маці ён быў асвячоны і з маладосці пачаў прарочыць. Да таго ж ён напісаў кнігу, вядомую як Плач Іераміі.

Трэці вялікі прарок — Іезекіль. Ён у пачатку кнігі сваёй прарочыў пра чатырох евангелістаў Хрыстовых, а ў канцы — пра храм Божы, хоць і вельмі таямніча.

Чацвёрты вялікі прарок — Данііл, прадказальнік канца свету і празорца ўсіх царстваў свету. Ён прадказаў час прышэсця Хрыста на зямлю і пра Яго смерць больш выразна за іншых напісаў.

Яшчэ ёсць малыя прарокі: Асія, сын Веерыін, — першы; Іаіль, сын Фатуілеў, які пра сашэсце Святога Духа на апосталаў піша, — другі; Амос, пастыр і прарок Гасподні, — трэці; Аўдзій, ён жа называецца рабам Гасподнім, — чацвёрты; Іона, сын Амафаў, — які тры дні прабываў у чэраве кіта і трохдзённае Хрыстова ўваскрасенне прадказаў, — пяты; Міхей з Марасфы — шосты прарок сярод малых, пра яго пішацца і ў кнізе Царстваў¹; Навум — сёмы, які прарочыць пра Хрыста, гаворачы: «Вось на гарах ногі дабравесніка, які абвяшчае мір»²; Авакум — восьмы, што прарочыць: «Бог ад поўдня прыйдзе і Святы — ад гары Фаран. Пакрыла нябёсы веліч Яго, і славаю Яго напоўнілася зямля»³. Сафонія, сын Хузіеў, — дзвяты; Агей — дзясаты, які піша: «Гэта будзе неўзабаве: Я зрушу неба і зямлю, мора і сушу, і схілю ўсе народы і прыйдзе Жаданы ўсім народам»⁴. Захарыя — адзінаццаты, прарочыць пра ўваход Госпада ў Іерусалім верхам на асляняці; Малахія — дванаццаты і апошні з малых прарокаў.

¹ Гл.: 3 Цар. 22, 8–28.

² Гл.: Наум 1, 15.

³ Гл.: Ав. 3, 3.

⁴ Гл.: Аг. 2, 7.

У канцы Старога Запавету змешчаны дзве кнігі Макавеяў. Такім чынам, вось вам апісанне першай часткі Бібліі.

Другая частка Бібліі — збавіцельны Новы Запавет. Гэта кнігі чатырох евангелістаў або Святое Дабравесце паводле Матфея, Марка, Лукі, Іаана. Яны імя Госпада ў чатыры бакі свету нясуць, нібы калясніца і прастол Жыццепачатнай Троіцы.

Затым Павел-апостал, сасуд выбраны і настаўнік усіх народаў, які да сямі Цэркваў напісаў пасланні, восьмае — да яўрэяў, а таксама Цімафея, Ціта і Філімона настаўляе.

Потым — Дзеянні апостальскія, дзе святы евангеліст Лука, лекар душэўнага здароўя, пра памнажэнне Царквы Хрыстовай пішучы, павучанне выкладае.

Потым святых Іакаў, Пётр, Іаан, Іуда сем саборных пасланняў напісалі; хоць сцісла, але вялікае павучанне нам пакінуўшы.

У канцы Бібліі змешчаны Апакаліпсіс або Адкрыццё, — кніга святога Іаана. Колькі слоў яна мае, столькі і тайнаў у сабе ўтрымлівае.

Пра ўсе гэтыя кнігі Бібліі, паводле малога розуму майго, я напісаў каратка. А калі я ў нечым памыліўся, то вы, разумнейшыя, выпраўце, прашу вас, дзеля Бога і дзеля агульнага добра.

Канец прадмовы да ўсёй Бібліі.

ЗМЕСТ

Прадмовы Ф. Скарыны да кніг Бібліі. <i>Прот. Міхаіл Уляхін</i>	3
Прадмова да ўсёй Бібліі.....	9
Сказанне да першай кнігі Маісеевай Быццё.....	17
Пасляслоўе да кнігі Быццё	20
Прадмова да кнігі Маісеевай Выхад.....	21
Пасляслоўе да кнігі Выхад	26
Прадмова да кнігі Маісеевай Левіт.....	27
Пасляслоўе да кнігі Левіт	34
Прадмова да кнігі Маісеевай Лічбы.....	35
Пасляслоўе да кнігі Лічбы	40
Сказанне да кнігі Маісеевай Другазаконне.....	41
Пасляслоўе да кнігі Другазаконне	46
Прадмова да кнігі Іісуса, сына Навіна.....	47
Пасляслоўе да кнігі Іісуса Навіна	52
Прадмова да кнігі Суддзяў.....	53
Пасляслоўе да кнігі Суддзяў	57
Сказанне да кнігі Руф.....	59
Пасляслоўе да кнігі Руф	60
Прадмова да 1-й кнігі Царстваў.....	61
Сказанне да 1-й кнігі Царстваў.....	66
Пасляслоўе да 1-й кнігі Царстваў	66
Прадмова да 2-й кнігі Царстваў.....	67
Пасляслоўе да 2-й кнігі Царстваў	67
Прадмова да 3-й кнігі Царстваў.....	68
Пасляслоўе да 3-й кнігі Царстваў	68
Прадмова да 4-й кнігі Царстваў.....	69
Пасляслоўе да 4-й кнігі Царстваў	69
Агульнае пасляслоўе да ўсіх чатырох кніг Царстваў	70
Прадмова да кнігі Юдзіф-удавы.....	71
Пасляслоўе да кнігі Юдзіф	74
Прадмова да кнігі Эсфір-царыцы.....	75

Пасляслоўе да кнігі Эсфір	78
Прадмова да кнігі Іава.....	79
Пасляслоўе да кнігі Іава	82
Прадмова да Псалтыра.....	83
Пасляслоўе да кнігі Псалтыр	86
Прадмова да Прытчаў прамудрага Саламона.....	87
Пасляслоўе да кнігі Прытчаў прамудрага Саламона	92
Прадмова да кнігі прамудрага цара Саламона Эклезіяст.....	93
Пасляслоўе да кнігі Эклезіяст	96
Прадмова з Полацка да кнігі Песня песняў.....	97
Пасляслоўе да кнігі Песня песняў	100
Прадмова да кнігі Прамудрасці Божай.....	101
Пасляслоўе да кнігі Прамудрасць	103
Другая прадмова да кнігі Іісуса Сірахавага.....	105
Пасляслоўе да кнігі Іісуса Сірахавага	108
Прадмова да кнігі Плач Іераміі.....	109
Пасляслоўе да кнігі Плач Іераміі	112
Прадмова з Полацка да кнігі Данііла-прарока.....	113
Пасляслоўе да кнігі Данііла-прарока	118
Да кнігі Дзеянняў святых апосталаў прадмова	119
Пасляслоўе да Дзеянняў апостальскіх	122
Сказанне да саборнага паслання Іакава	123
Сказанне да першага паслання Пятра	124
Пасляслоўе да першага паслання апостала Пятра	125
Сказанне да другога паслання Пятра	126
Сказанне да першага саборнага паслання Іаана	127
Сказанне да другога саборнага Паслання Іаана.....	128
Сказанне да трэцяга паслання Іаана.....	128
Сказанне да паслання Іуды.....	128
Пасляслоўе да паслання апостала Іуды	128
Сказанне да паслання апостала Паўла да рымлян	129
Пасляслоўе да паслання апостала Паўла да рымлян	132
Сказанне да 1-га паслання апостала Паўла да карынфян.....	133

Пасляслоўе да 1-га пасланья апостала Паўла да карынфян.....	136
Сказанне да 2-га пасланья апостала Паўла да карынфян.....	137
Пасляслоўе да абодвух пасланьяў апостала Паўла да карынфян...	139
Сказанне да пасланья Паўла-апостала да галатаў.....	140
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да галатаў	141
Сказанне да пасланья Паўла да эфесян.....	142
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да эфесян	143
Сказанне да пасланья апостала Паўла да філіпійцаў.....	144
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да філіпійцаў	145
Сказанне да пасланья Паўла-апостала да калосян.....	146
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да калосян	147
Сказанне да 1-га пасланья Паўла-апостала да салунян.....	148
Пасляслоўе да 1-га пасланья апостала Паўла да салунян	149
Сказанне да 2-га пасланья апостала Паўла да салунян.....	150
Пасляслоўе да 2-га пасланья апостала Паўла да салунян.....	151
Сказанне да 1-га пасланья апостала Паўла да Цімафея.....	152
Сказанне да 2-га пасланья апостала Паўла да Цімафея.....	154
Пасляслоўе да 2-га пасланья апостала Паўла да Цімафея	154
Сказанне да пасланья слаўнага апостала Паўла да Ціта.....	155
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да Ціта	155
Сказанне да пасланья Паўла-апостала да Філімона.....	156
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да Філімона.....	156
Сказанне да пасланья апостала Паўла да яўрэяў.....	157
Пасляслоўе да пасланья апостала Паўла да яўрэяў	158
Агульнае пасляслоўе да ўсіх частак Апостала	159
Скарына пра Біблію і пра сябе. <i>Прот. Сергій Гардун</i>	160

Духоўна-асветніцкае выданне

**Францыск Скарына
Прадмовы і пасляслоўі да кніг Бібліі**

Выданне падрыхтавана
Брацтвам у гонар Віленскіх мучанікаў Антонія, Іаана і Яўстафія
ў г. Мінску Беларускай Праваслаўнай Царквы

Адаптацыя тэксту і рэдагаванне:
Кулажанка Л.Я., Матрунчык Т.А.

Адказы за выпуск
Канстанцін Антановіч

Карэктар
Георгій Гаховіч

Мастацкае афармленне
Валерый Сенчанка

Падпісана ў друк 10.01.2018 Фармат 60X90 1/32 .
Друк афсетны. Тыраж 300. Заказ №

Ум. друк. арк. 3,5 Улік.-выд. Арк. 3,5.
«Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў г. Мінску»,
вул. Ракаўская, 4, 220004, г. Мінск. bpbtvm@tut.by

Выданне ажыццёўлена пры падтрымцы
выдавецтва «Orthdruk» і Фонда ў імя князя Канстанціна
Астрожскага ў Беластоку (Польшча)

Надрукавана з арыгінал-макета заказчыка ў друкарні «Orthdruk»
PL 15-399 Białystok, ul. Składowa, 9.